

اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو

الهام سلیمانی نصرت¹ رضا فرج اللهی²

e.soleymani.n@gmail.com ¹دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

² قاضی دیوان عالی کشور و استاد مدعو در دانشگاه علوم قضایی تهران

rezafarajj@gmail.com

چکیده:

یکی از نهادهای کیفری اسلام قصاص است، که به معنای استیفای اثر جنایت تبهکار است و در واقع کیفری است که متناسب با جنایت جانی بر او وارد می شود. و این جنایت ممکن است به نفس یا اعضای بدن انسان وارد گردد. مهمترین هدف تشریح قصاص، ابقا زندگی و حیات بشر است. ثبوت و اجرای کیفر قصاص منوط به وجود شرایطی است که فقدان هر یک از آنها می تواند مانع اجرای قصاص گردد.، نموده است. از طرفی موضوع «پیوند اعضا و بافت‌ها»¹ یا «الترقیح و زرع الاعضاء»² از جمله موضوعات حساس، پرابعد و متحول دنیای پزشکی است. از همین رو، مسائل و ابهامات فراوانی در جوانب گوناگون آن از حیث پزشکی، فقهی، حقوقی و اقتصادی مطرح گشته است. در برخی از کشورها امروزه اقدام به استفاده از اعضای زندانیان و اعدامی‌ها برای پیوند می کند و این مساله از موارد آشکار نقض حقوق بشر در این کشورها می باشد. در تحقیق حاضر به مطالعه اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو پرداخته می شود. روش تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ ماهیت و شیوه اجرا توصیفی است که اطلاعات آن به روش پیمایشی جمع آوری گردیده است. در این مطالعه نظرات قضات و محکومین نسبت اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو سنجیده شده است و 15 نفر از مجرمین و محکومین و 15 نفر از قضات به پرسشنامه ها پاسخ داده اند. طبق نتایج به دست آمده نظر سنجی از طریق پرسشنامه ها، نظر قضات و همچنین محکومین به اعدام درباره اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو در سطح مطلوب و موافق می باشد.

کلمات کلیدی: قصاص، اهدای عضو، قضات، محکومین به اعدام.

¹ .Organ and tissue transplantation

خسروشاهی، قدرت الله، 1380، فلسفه قصاص از دیدگاه اسلام/ قم، بوستان کتاب، 1380، چاپ اول، ص 301.

1- مقدمه:

شده اند هستند ، با ترویج این سنت پسندیده و ترغیب آنها به انجام چنین کاری هم آرامش روح را برای زندانیان و هم جانی دوباره را برای بیماران ناامید فراهم خواهد کرد .

در تبیین مساله ابتدا نیازمند کاوش در آرا و اندیشه های فقهی و حقوقی هستیم و بعد از پاسخ به پرسش اصلی تحقیق به تفکیک باید مواردی را تبیین و روشن نماییم.

در صورت مثبت بودن سوال اصلی تحقیق اولین موضوع مورد بحث و کاوش نحوه ی اهدای عضو است ،اینکه برای تحقق این شیوه در اعمال کیفر ابتدا باید فرد دچار مرگ مغزی شده و بعد اعضا از بدن او خارج شود، که این خود ممکن است درد و رنج ناشی از مرگ را دوچندان کند و یا به واسطه ی خروج اعضا بعد از بیهوشی، فرد بمیرد..

اعدام، قصاص نفس و عضو نمودی از یک سیاست کیفری متعالی است که در قلمرو آن نقش جانی، بزهکار، بزه دیده و اولیای دم از اهمیت بالایی برخوردارند و ما با پذیرش این شیوه از اجرای کیفر باید :

الف/ نقش و لزوم رضایت جانی در قصاص نفس و عضو و بزهکار را در جرایم مستوجب اعدام تحلیل و بررسی ، سپس معوض بودن یا نبودن اهدای عضو را بررسی نماییم. در تبیین این مقوله باید وارد حیطه ی حقوق خصوصی شده بررسی نماییم که رابطه جانی یا بزهکار با بدنش مساله ی مالکیت اعضا است یا سلطه !

ب/ نقش رضایت اولیای دم در قصاص نفس و عضو نیز از مواردی است که باید مورد واکاوی قرار گیرد. از سوی دیگر باید به بررسی تبعات اجتماعی ، آثار مثبت و منفی این اقدام و عکس العمل جامعه نسبت به آن بپردازیم و در صورت استقبال محکومین و جامعه نسبت به این شیوه قانونگذار را به سوی این شیوه ترغیب نماییم .

هدف از انتخاب و بررسی این موضوع مزایایی دارد ، چرا که علاوه بر رنج آوری کمتر در مقایسه با دیگر شیوه های اعدام و قصاص نوعی آرامش معنوی و تشفی خاطر را برای محکومین به اعدام، قصاص نفس و عضو به همراه خواهد داشت و در عین حال از پاداش اخروی عمل خویش نیز بهره مند خواهند شد ، بعلاوه از تاثیرات اقتصادی این شیوه از اجرای کیفر نیز نباید غافل گردید.

بخصوص در مواردی که جانی یا بزهکار نقشی ویژه را در حیات اقتصادی خانواده خود ایفا می کند ، با بهره گیری از این شیوه اهدای عضو و نیز پرداخت ما به ازای اعضای اهدایی به خانواده جانی یا بزهکار در مسیر مرتفع شدن بخشی از مشکلات اقتصادی گام برداشته می شود.

استفاده از این شیوه اجتماع را نیز از مزایای قابل توجهی برخوردار خواهد کرد چرا که هم بار منفی و رعب انگیز نام

این تحقیق با هدف اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو انجام گرفته است. اهمیت این مقوله باعث شده است که نظرات موافق و مخالف بسیاری در این باب، ارائه شده و از زوایای مختلف فقهی، حقوقی، پزشکی، اجتماعی و حتی اقتصادی هم قابل بحث باشد. در این تحقیق، محقق علاوه بر بررسی فقهی و حقوقی این مقوله و تشریح نظریه ها و تئوری های موجود، با استفاده از تحقیق میدانی و استعلام نظر مستقیم دو جامعه آماری اصلی مخاطب این موضوع یعنی مجرمین و قضات، سعی نموده است دقیقاً نظرات قضات و مجرمین را و رای بحث های نظری، منعکس نماید.

نوآوری این تحقیق، بررسی میدانی موضوع و نتیجه گیری در این راستا هست. این تحقیق مشتمل بر چهار فصل اصلی است که فصل اول مربوط به بررسی مبانی فقهی و حقوقی مقوله است. در فصل دوم، بررسی پزشکی و اخلاقی قصاص نفس و عضو محکومین صورت گرفته است. فصل سوم مربوط به روش تحقیق و شناسایی گویه ها و شاخص های پرسش نامه است و در نهایت فصل چهارم به تحلیل آماری نتایج پرسش نامه های قضات و محکومین به طور جداگانه پرداخته و نتیجه گیری شده است.

امید است نتایج میدانی و واقعی این تحقیق با تلاش زیادی که در راستای طراحی، توزیع و تکمیل پرسش نامه ها صورت گرفت، بتواند گامی هر چند کوچک در کمک به متولیان و تصمیم سازان این حوزه برداشته تا بتوانند با اخذ تصمیمی قاطع، نظمی به این حوزه داده و آن را اجرایی نمایند.

2- بیان مسئله:¹

اجرای کیفر اعدام، قصاص نفس و عضو به شیوه ی اهدای عضو مقوله ای نوین و در عین حال تاثیر گذار در صیانت از موهبت سلامت و حیات انسانی است . این پدیده خدایسندانه و خیرخواهانه، نجات بخش زندگی بیماران بسیاری خواهد بود و از همه مهمتر اینکه وقتی ده ها زندانی محکوم به مرگ، برای مرگی از قبل تعیین شده لحظه شماری می کنند و بسیاری از آنها نگران از عذاب الهی به واسطه گناهانی که در دنیا مرتکب

¹ Statement of Problem

اعدام و قصاص نفس با چوبه دار را کم می کند و هم در اجرای قصاص عضو، عضو مورد قصاص مورد استفاده خیرخواهانه قرار خواهد گرفت و هم اینکه در حال حاضر تعداد اعضای دریافتی از داوطلبان اهدای عضو پاسخگوی درخواست های نیازمندان و متقاضیان دریافت عضو نمی باشد و تمسک به این شیوه می تواند گامی مهم در راستای نجات جان بیمارانی که راه دیگری برای درمان آنها وجود ندارد برداشت.

3- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق¹:

طی سالهای اخیر به تبع تحولات شگرف در دانش پزشکی، مسائل حقوقی بی سابقه و پیچیده ای، نظیر اهدای عضو را به دنبال داشته است. مسأله جدیدی که در کنار این مسائل اذهان جامعه حقوقی و پزشکی را به خود مشغول کرده، مسأله ی اعدام یا قصاص نفس از طریق فرآیند اهدای عضو به بیماران نیازمند است. اینکه برای قصاص از این طریق، نیاز به اذن چه کسی است؟ (محکوم علیه یا اولیاء دم) ، از جمله مسائلی است نیازمند پاسخ دقیق و روشن بر اساس مبانی فقهی و حقوقی است. این مسأله پس از آن روشن می شود که پاسخ درخوری نسبت به رابطه انسان با اعضای خود داده شود (مالکیت یا سلطه یا حق یا...) و روشن شود که اولیاء دم، تا چه میزان بر جانی سلطنت پیدا می کنند. پاسخ به این سوالات، جز از طریق رویکرد میان رشته ای - فقه، حقوق خصوصی و حقوق کیفری - قابل پاسخ نیست. با عنایت به تفاوت قابل توجه فتاوی مراجع محترم تقلید در این زمینه، غور و تدقیق در این مسأله ضرورتی غیر قابل انکار است.

4- بررسی حقوقی اعطای عضو در سایر کشورها:

بررسی حقوقی کشورهای غربی، اروپا و آسیا

به تازگی قانونگذاران اکوادور لایحه ای را از تصویب گذرانده اند که اهدای عضو برای پیوند را هنگام مرگ به صورت خودکار درمی آورد، مگر اینکه فرد به طور خاص در این مورد وصیت دیگری کرده باشد. خبرگزاری فرانسه از تصویب این قانون با 124 رای موافق در برابر 111 رای مخالف خبر داده است. براساس این لایحه افرادی که عدم اهدای عضو را انتخاب کرده باشند، نباید به این خاطر تحت تبعیض قرار گیرند و تصمیم آنها را نمی توان علنی کرد. به جز موارد ذکر شده قانون

دیگری نیز در کشور مصر بر همین اساس به تصویب رسید. بر اساس اعلام سازمان ملل متحد صدها مصری فقیر برای اینکه بتوانند غذایی خریداری کرده یا بدهی های خود را پرداخت کنند حاضر به فروختن کلیه ها و کبد خود می شوند. در همین زمینه چندی پیش مجلس مصر در تلاش برای مبارزه با قاچاق غیرقانونی اعضا و توریسم ناشی از آن با اکثریتی قاطع لایحه قانونمند کردن اهدای عضو در این کشور را تصویب کرد. بر اساس قانون جدید خرید و فروش و تجارت اعضا انجام عمل پیوند میان یک مصری و یک خارجی ممنوع شد به استثنا مواردی که طرفین زن و شوهر باشند. بر اساس این قانون همچنین اعمال پیوندی که در بیمارستان های دولتی مصر انجام شوند توسط دولت تامین مالی می شوند. بر اساس این قانون جدید یک هیئت 3 نفره تحت نظارت وزارت بهداشت مصر باید با انجام آزمایش هایی تایید کند که آیا اهدا کننده واقعاً مرده است یا خیر و بیان کرده که برداشتن اعضا قبل از اینکه این هیئت مرگ بیمار را تایید کند قتل عمد درجه اول محسوب می شود.³

انگلستان

باید عنایت داشت که سیستم حقوقی حاکم بر انگلستان، سیستم کامن لا و عمدتاً امور جاری این کشور مبتنی بر رویه قضایی است و در حال حاضر کشت بافت و پیوند اعضا در حقوق انگلستان یک اصل پذیرفته شده است و رویه قضایی با لحاظ موضوعات جدید، شرایط و چگونگی پیوند اعضا را تعیین می کند.

بسیاری از شهروندان انگلیسی کارت های اهدای عضو را امضا نموده اند و در حال حاضر 80٪ کلیه های پیوندی در انگلستان از مردگان مغزی به دست می آید و دولت به ترغیب مردم به وصیت و اهدای عضو به منظور نجات بیماران لاعلاج اهتمام بسیاری دارد. برای برداشت عضو از یک دهنده عضو مبتلا به مرگ مغزی، تحقق فونکسیون قلبی تنفسی، بعد از تشخیص مرگ ساقه مغز، الزامی است.

بنابراین پیوند بافت و عضو در حقوق انگلستان یک اصل پذیرفته شده است و بیشتر از 70٪ از مردم انگلستان مایل به اهدای عضو خود هستند. هم اکنون شیوه اخذ رضایت در این کشور، رضایت آگاهانه است که به سمت رضایت مفروض در حال تغییر است.

³ . عباسی، محمود، مقاله (پیوند اعضا از دیدگاه حقوق تطبیقی)، مجموعه مقالات حقوق پزشکی، جلد 1، ص 200 به بعد.

¹ . The importance and necessity of Research

مجارستان

در مجارستان نیز مانند بسیاری از کشورهای اروپایی، پیوند اعضا به صورت یک اصل حقوقی پذیرفته شده است. لکن اهدا کننده زنده ای که قصد دارد عضو خود را جهت پیوند اهدا کند، لازم است به موجب یک سند رسمی اعلام کند که این کار را داوطلبانه و بدون اجبار انجام داده است و چنین اهدا کننده ای می تواند هر زمانی رضایت خود را پس بگیرد. چنان چه شخصی در زمان حیات خود مخالفتش را با برداشت عضو از جسدش اعلام کرده باشد، برداشتن عضو او پس از مرگ ممنوع است.⁴

لوکزامبورگ

در این کشور نیز پیوند بافت و اعضا از افراد زنده و جسد، از لحاظ قانونی پذیرفته شده است و قانون گذار این کشور در ماده 2 قانون مصوب 25 نوامبر 1982 مقرر می دارد که اهدا کننده زنده باید آزادانه و به صورت کتبی، رضایت خود را برای برداشت عضو، اعلام نماید. بر اساس همین قانون، برداشت عضو از بدن اهدا کننده زنده صغیر تنها در صورتی مجاز است که نه تنها نماینده قانونی او بلکه فرد صغیر - اگر قادر به تشخیص باشد - و یک کمیته سه نفره به این کار رضایت دهند.

برای برداشت عضو از بدن فرد صغیر متوفا نیز رضایت نماینده قانونی او لازم است. با این حال، اگر صغیر متوفا در زمان حیات خود مخالفت خود را با این کار اعلام کرده باشد، لازم است تا به این خواسته او توجه شود.¹

نروژ

این کشور نیز با تصویب قانون پیوند اعضا در سال 1973، به انجام پیوند عضو از زنده و جسد، جنبه قانونی بخشیده است و به منظور جلوگیری از مشکلات حقوقی و قضایی بعدی، اهدا کننده زنده را ملزم به اعلام رضایت کتبی می کند.²

سوئد

کشور سوئد نیز با تصویب قانون عمل پیوند (قانون شماره 190 سال 1975) ضمن مشروع دانستن انجام عمل پیوند عضو و بافت از افراد زنده و جسد، در ماده 4 این قانون اعلام

⁴ فرانسيسكو ويدارل، مقاله (آيا پیوند اعضا اقدامی اخلاقی است؟)، ترجمه طلعت شهریاری، مجله بهداشت جهان، سال چهارم، شماره 3، ص 43.

¹ مطالعه تطبیقی حقوق بیماران در کشورهای اروپایی ترجمه باقر لاریجانی و محمود عباسی ص 58 و 161

² همان ص 60

می دارد: عمل جراحی بر روی فرد زنده اهدا کننده عضو به منظور برداشت عضو اهدایی و پیوند آن به بیماران نیازمند باید با رضایت اهدا کننده باشد.³

آلمان

در آلمان نظیر بسیاری از کشورهای اروپایی پیوند اعضا به عنوان یک اصل حقوقی مورد قبول قرار گرفته است اما قانون کشور آلمان محدودیت و سخت گیری بیشتری دارد از جمله آن که تمام بیماران بایستی در فهرست اسامی انتظار در لیست پیوند بمانند تا نوبت آنان فرا برسد و دهنده زنده غیرخویشاوند به علت زمینه های سوءاستفاده و داد و ستد اعضا و همچنین به دلیل مسائل بهداشتی زیاد مورد قبول نیست.

زاین: در زمینه پیوند عضو و مرگ مغزی قوانین بسیار سخت گیرانه ای دارد به گونه ای که تا زمانی که قلب می تپد مرگ را قبول ندارد و به علاوه جهت انجام پیوند رضایت خود فرد لازم است و حتی در کودکان نیز رضایت والدین شرط نیست و متوفی باید قبل از مرگ در سنی بوده باشد که اهلیت انتخاب یا عدم انتخاب امکان برداشت عضو را داشته باشد.¹

عربستان

براساس آن که پیوند اعضا مبتنی بر نوع دوستی است و هرچه در شرع ممنوع نشده است، مجاز است پس برای پیوند اعضا نیز هیچ گونه منعی وجود ندارد و جایز است.

سوریه: این کشور نیز پیوند اعضا را مجاز دانسته است ولی بایستی از اهداء کننده یا بستگان وی رضایت کتبی اخذ گردد. در مواردی که اهداء کننده به سن قانونی نرسیده است نباید پیوند صورت گیرد مگر آنکه دریافت کننده برادر دوقلوی او باشد. در صورت عدم حضور بستگان کمیسیون مرکب از سه پزشک (که هیچ کدام از اعضای تیم پیوند نیستند) در خصوص اهداء عضو تصمیم گیری می نمایند.²

5- روش و ابزار گرد آوری اطلاعات:

جهت گردآوری اطلاعات و داده های پژوهش از روش های کتابخانه ای و پیمایش استفاده خواهد شد. بدین ترتیب که در قسمتهای نظری و تدوین پرسشنامه تحقیق از روش کتابخانه

³ همان ص 64

¹ فرانسيسكو ويدارل، مقاله (آيا پیوند اعضا اقدامی اخلاقی است؟)، ترجمه طلعت شهریاری، مجله بهداشت جهان، سال چهارم، شماره 3، ص 43.

² عباسی، محمود، 1382. حقوق پزشکی: پیوند اعضا. تهران: نقش هزار رنگ.

ای و در قسمت جمع آوری داده ها از روش پیمایش استفاده می شود. بدین ترتیب ابزارهای مورد استفاده شامل کتب، مقالات، طرح های تحقیقاتی و... در بخش کتابخانه ای و ابزار پرسشنامه در بخش پیمایش می باشد. در این مطالعه 15 نفر از مجرمین و محکومین و 15 نفر از قضات به پرسشنامه ها پاسخ داده اند.

آزمون کولموگروف- اسمیرنوف

آزمون کولموگروف- اسمیرنوف که به افتخار دو آماردان روسی به نامهای A.N.Kolmogorov و N.V.Smirnov به این نام خوانده می شود، روش ناپارامتری ساده ای جهت تعیین توزیع های آماری منتخب است. بنابراین این آزمون، روش دیگری است برای همسانی یک توزیع فراوانی نظری برای اطلاعات تجربی است. این آزمون در حالتی که حجم نمونه کوچک است، دقیق و امکانپذیر است. آزمون فرض مربوط به این آزمون برابر است با:

توزیع نمونه نرمال است: H_0

توزیع نمونه نرمال نیست: H_1

در صورتی که سطح معنی داری از 5٪ کمتر باشد فرض صفر مبنی بر نرمال بودن توزیع نمونه رد میشود. همچنین این نتیجه از بالاتر بودن مقدار آماره Kolmogorov-Smirnov Z از مقدار $Z_{(0.975)}$ نیز حاصل می شود. نتایج این آزمون به تفصیل در فصل بعدی آورده شده است.

آزمون t استیودنت

توزیع t در اصل در سال 1908 توسط "و.س.گوست" با نام مستعار "استیودنت" ابداع و گسترش یافت. این توزیع کاربردهای متفاوتی در مورد آزمون فرضیه های مربوط به جامعه آماری دارد. در مورد آزمون "t استیودنت" می توان گفت که از آن برای آزمودن فرضیاتی که میانگین جامعه را برابر یا کوچکتر از عدد خاصی می دانند می توان استفاده کرد و نیز در آزمون فرضیه هایی که مربوط به مقایسه میانگین دو جامعه نیز می شود کاربرد دارد. آزمون t استیودنت، جزء آزمون های پارامتریک به شمار می رود. آزمون های پارامتریک از سطح دقت بالاتری نسبت به آزمون های ناپارامتریک برخوردارند. این آزمون ها بر خلاف آزمون های ناپارامتریک، مستلزم فرض خاصی درباره شکل توزیع جامعه (مانند نرمال بودن) نیستند و در مواردی که نمونه آماری به اندازه کافی وجود دارد و محدودیتی در اندازه جامعه نیست، کاربرد و دقت بیشتری دارند (مومنی و فعال قیومی، 1386، ص 127).

آزمون t استیودنت، یکی از معتبرترین روش های آماری جهت تصمیم گیری در تایید یا فرضیات است که روش کار آن، میانگین گیری دقیق از مجموع جواب های پاسخگویان می باشد. با توجه به اینکه جواب سوالات در این تحقیق بر اساس طیف 5 گزینه ای لیکرت طراحی شده است، این آزمون به گزینه خیلی کم معادل عدد کمی 1 و به گزینه کم عدد 2 و به گزینه متوسط، عدد 3، به گزینه زیاد عدد 4 و به گزینه خیلی زیاد عدد 5 را اختصاص خواهد داد و بدین ترتیب میانگین پاسخ های کل نمونه آماری و پاسخگویان را محاسبه خواهد نمود و در نتایج استخراجی نرم افزار، شاخصی با عنوان sig، ارائه خواهد کرد که با توجه به مقدار این شاخص در سطح معنی داری مورد نظر، در مورد تایید یا رد فرضیه مورد نظر، اعلام نظر خواهد شد. از مزایای دیگر این آزمون و دلیل کاربرد فراوان آن در تحقیقات، این است که علاوه بر تصمیم گیری در تایید یا رد فرضیه، شاخص میانگین یا (Mean) را نیز ارائه می دهد که عدد مربوط به آن، همان میانگین کل نمونه آماری به سوالات مربوط به فرضیه مورد نظر می باشد و در واقع، اندازه متغیر مورد آزمون، با این شاخص، محاسبه می شود. کارکرد آزمون t استیودنت، در 4 مرحله تعریف می شود که پس از طی این 4 مرحله، نتایج، استخراج شده و در مورد تایید یا رد فرضیه، تصمیم گیری می شود. این 4 مرحله عبارتند از: تصمیم گیری، تعیین مقدار بحرانی، محاسبه آماره آزمون، تعیین فرضیات آزمون. به نتایج آزمون تی استیودنت به تفصیل در فصل بعدی پرداخته شده است.

6- روشهای تجزیه و تحلیل داده ها:

در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی استفاده خواهد شد. در آمار توصیفی، اطلاعات دموگرافیک و جمعیت شناختی نمونه به همراه نمودارهای فراوانی و درصد فراوانی بررسی خواهد شد. در آمار استنباطی پس از بررسی پایایی و روایی پرسشنامه، نرمال بودن داده ها با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف بررسی می شود، سپس این شاخص ها با استفاده از آزمون T تک نمونه ای مورد ارزیابی قرار می گیرد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل خواهد شد.

آمار استنباطی

سنجش نظر قضات پیرامون اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو با استفاده از آزمون تی مستقل

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین
نظر محکومین	3.547	6.771	13	0.000	0.547

با توجه به نتایج جدول بالا مشاهده می کنیم که سطح معناداری کمتر از 0.05 است و همچنین آماره آزمون t بیشتر از 1.96 است بنابراین از لحاظ آماری نظر مطلوب مجرمین و محکومین به اعدام معنادار است، و میانگین نظر قضات به میزان 0.547 از سطح نظر متوسط بیشتر است، به بیان دیگر نظر محکومین به اعدام درباره اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو در سطح زیادی مطلوب می باشد.

7- بحث و نتیجه گیری:

پدیده اهدای اعضا از افراد محکوم به اعدام از بابت قصاص نفس یا عضو و یا افرادی که به کیفر مرگ نتیجه امر تعزیری و حاکمیتی یا حدود شرعی محکوم شده اند به دیگران از موضوعات نوین پزشکی است که در برخی از کشورهای اسلامی به سامان رسیده و در برخی دیگر از کشورها همچنان مورد تردید یا ممنوعیت های قانونی واقع شده است.⁵

عده ای در صورتی قطع عضو و تشریح جسد برای اهدای عضو را جایز می دانند که ظن غالب به مؤثر بودن قطع عضو و تشریح وجود داشته باشد.⁶ عده ای نیز برداشت عضو از مرده

جدول 4-9: نتایج آزمون تی مستقل نظر قضات درباره اجرای

اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین ها	
					کران بالا	کران پایین
نظر قضات	3.833	4.377	14	0.001	0.833	0.425

با توجه به نتایج جدول بالا مشاهده می کنیم که سطح معناداری کمتر از 0.05 است و همچنین آماره آزمون t بیشتر از 1.96 است بنابراین از لحاظ آماری نظر مطلوب قضات معنادار است، و میانگین نظر قضات به میزان 0.833 از سطح نظر متوسط بیشتر است، به بیان دیگر نظر قضات درباره اجرای اعدام و قصاص به شیوه اهدای عضو در سطح زیادی مطلوب می باشد.

⁵ مدنی کاشانی، رضا، القصاص للفقها و الخواص، قم، مطبعه

العلمیه، 1405ه، ص 194

⁶ رمضان البواطی، 1414، ص 134

مسلمان را به منظور پیوند به بیماران نیازمند تنها، در صورتی جایز می‌دانند که قطع عضو موجود و پیوند در ادامه زندگی و حفظ جان بیمار و مسلمان گیرنده عضو، دخالت قطعی داشته باشد. اگر چه در حقیقت ظن و گمان عقلایی به موفقیت آمیز بودن برداشت و کاشت عضو پیوندی در نجات جان بیمار برای جواز برداشت عضو از بدن مرده مسلمان کفایت می‌کند، اهمیت حفظ جان مسلمان، قطع عضوی را تجویز می‌کند که دخیل بودن آن مظنون است و مؤید این مطلب است که از نظر فقها برداشت عضو از بدن مرده مسلمان در صورتی جایز است که حفظ جان مسلمانی متوقف بر آن باشد و راه دیگری نیز برای معالجه و نجات جان او نباشد.

8- پیشنهادات:

در راستای موضوع تحقیق پیشنهادات زیر بیان می‌گردد:

1. با توجه به اینکه مسئله اعطای عضو محکوم به اعدام از نظر شرعی و فقهی مقوله‌ای بسیار مهم و چالش‌انگیز است و با توجه به اینکه فقه شیعه فقهی پویاست، پیشنهاد می‌گردد مراجع و صاحب نظران در این مقوله با گردهم‌آیی و بحث و نظر، به جمع آرا رسیده و نظر به کاربردی بودن نتیجه، نظری واحد ارائه نمایند.
2. همچنین با توجه به اینکه موضوع اهداء عضو محکومین به اعدام مقوله‌ای چند رشته‌ای است و حوزه‌های فقه، حقوق، پزشکی، علوم اجتماعی، اقتصاد، فرهنگ و خانواده و ... را شامل می‌شود پیشنهاد می‌شود این موضوع در قالب طرحی ملی و تحقیقاتی تعریف شود و با بودجه و پشتیبانی مناسب و تقسیم کار و تعاملی سازنده میان مجریان زنده به نتیجه‌ای عملی بیانجامد.
3. یکی از عواملی که می‌تواند به محکوم به اعدام و خانواده او جهت اهداء عضو و همچنین به بیمار و خانواده وی جهت پذیرش عضو (و احیاناً به اولیای دم جهت منتفع شدن از مزایای اقتصادی این امر) کمک شایانی نماید، بحث فرهنگ سازی است. لذا پیشنهاد می‌گردد متولیان بخش فرهنگی کشور بطور عام از طریق رسانه‌های عمومی و جمعی و حتی کتب درسی، زمینه و بستر فرهنگی مناسبی در ارتباط با این موضوع فراهم سازند تا تأثیرات مثبت آن را در آینده نه چندان دور شاهد باشیم. باید این مقوله بعنوان یک تعامل با سه برنده معرفی و فرهنگ سازی شود بطوریکه محکوم به

اعدام هرچند در نهایت جان خود را از دست می‌دهد ولی با فکر اهداء عضو یا اعضای حیاتی خویش به یک فرد نیازمند، می‌تواند با آرامش و احساس رضایت معنوی جان بسپارد و حتی با امید به رحمت و بخشایش خداوند در عوض کار خود. فرد پذیرنده عضو نیز با این تفکر که مجرم اهداء کننده عضو نیز پس از ابراز پشیمانی از کرده خود اقدام به اهداء نموده و با امید به آینده اقدام به این کار نماید و در نهایت اولیای دم نیز، با قبول این فرایند هم قصاص کرده‌اند و هم جان بخشیده‌اند و هم احیاناً در صورتیکه مایل باشند از بهره اقتصادی اینکار و وجهی که از خانواده بیمار می‌گیرند استفاده برده‌اند.

4. با توجه به ابعاد موضوع می‌تلبد قوه قانونگذاری در پی طرحی با توجه به اقبال عمومی حاصل از نتایج آماري حاصله از تحقیق قوانین لازم در این راستا تصویب نماید.

منابع:

- [امام] خمینی، سید روح الله، 1409ق، تحریرالوسیله، انتشارات دارالکتب العلمیه، قم ج2
- ابن ادریس، محمد، 1410ق، السرائر، قم، انتشارات جامعه مدرسین، چاپ دوم، ج3
- آقای نی، حسین، 385، جرایم علیه اشخاص (جنایات)/ تهران، نشر میزان، چاپ دوم
- این نامه نحوه اجرای احکام قصاص، رجم، قتل، صلب، اعدام و شلاق موضوعی ماده 293 قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری مورخ 1382/6/27
- پاد، ابراهیم، 1385، حقوق کیفری اختصاصی/ تهران، انتشارات دانشور،
- پروفیسور گارو، مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا، ترجمه سید ضیاالدین نقابت، جلد 1
- تهذیب الاحکام، 1365، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ج10 و 6
- حبیبی، حسین، 1380، مرگ مغزی و پیوند اعضا از دیدگاه فقه و حقوق، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه
- حر عاملی، محمد بن الحسن، 1414ق، وسایل الشیعه، قم، انتشارات مؤسسه آل‌البیت، چاپ دوم، ج29 و 26
- حسینی خامنه‌ای، سید علی، 1375، پزشکی در آیین اجتهاد (استفتائات پزشکی)، قم، انتشارات انصاریان.

سینگر، مارکوس. جی، نگرش کلی به فلسفه اخلاق: مسائل، دیدگاه‌ها و رشته‌ها، ترجمه حمید شهریاری، مجله معرفت، ش 15، ص 49

شامبیاتی، هوشنگ، 1380، حقوق کیفری اختصاصی/ تهران، انتشارات ژوبین، چاپ ششم، ج اول
شهید ثانی، زین الدین بن علی، 1413ق، مسالک الافهام، انتشارات مؤسسه بنیاد اسلامی، چاپ اول، ج 15
صانعی، پرویز، 1382، حقوق جزای عمومی، ج 1
صادقی، محمد هادی، 1386، حقوق جزای اختصاصی جرایم علیه اشخاص/ تهران، میزان، ج 1
صافی گلپایگانی، لطف الله، 1415 ق، استفتانات پزشکی، قم، دارالقرآن الکریم،
صانعی، یوسف، 1377، رساله توضیح المسائل، قم، مرکز انتشارات میثم تمار حوزه علمیه، چاپ سوم
صدوق، محمد بن علی بن الحسین، 1404ق، الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین، چاپ دوم، ج 4 و 3
طباطبایی، سید علی، 1404ق، ریاض المسائل، انتشارات مؤسسه آل البیت، چاپ سنگی، ج 2

Beers MH، Berkow R، 1999، Merk manual diagnosis and therapy: transplantation. Merk & Co، 17th edition
Curzer، Howard J. 1999، Ethical Theory and Moral Problems، Belmont: Wadsworth Publishing Company.
Donation and transplantation. URL: <http://www.Lifesource.org/religion.org>
Friedman، Marilyn (1998)، Impartiality، in A Companion to Feminist Philosophy، edited by Allison M. Jaggar and Iris Marion Young، Massachusetts: Blackwell Publishing.
Harris J. Organ Procurement: dead interest، living needs Med Ethics 2003.
Held، Virginia (1997)، Feminism and Moral Values، in Contemporary Moral Problems، edited by: James E. White، New York: West Publishing Company.
Manning، Rita (2005)، a care Approach، in Philosophy: A New Introduction، edited by Douglas Mann & G. Elijah Dann، Belmont، USA: Wadsworth.

مجلات:

اشوری، محمد، عدالت کیفری از دیدگاه حمورابی نشریه مؤسسه حقوق تطبیقی، شماره 7

بزمی، کیانی، رضوانی، شبمن، مهرزاد، سودابه، بررسی جنبه های اخلاقی و حقوقی پیوند اعضا، شماره دهم، فصلنامه اخلاق پزشکی، زمستان 1388

جوان جعفری، جواد ساداتی، عبدالرضا، محمد جواد، بررسی فقهی و حقوقی قصاص از طریق اهدای عضو، فصلنامه علمی پژوهشی فقه و اصول، شماره 90، پاییز 1391

مقالات:

برنارد دیکنز، مقاله (موضوعات اخلاقی و حقوقی در پیوند اعضا)، مجموعه مقالات حقوق پزشکی، ج 1، ص 207. فردا، چ. کیت، مقاله (نقش قانون در پیوند اعضا)، مجموعه مقالات حقوق پزشکی، ج 2، ص 110 به بعد.
محمود، عباسی، مقاله (پیوند اعضا از دیدگاه حقوق تطبیقی)، مجموعه مقالات حقوق پزشکی، جلد 1، ص 200 به بعد.

فرانسیسکو ویدارل، مقاله (آیا پیوند اعضا اقدامی اخلاقی است؟)، ترجمه طلعت شهریاری، مجله بهداشت جهان، سال چهارم، شماره 3، ص 43.

پایگاه های اینترنتی:

پایگاه اینترنتی موسسه شناسی احکام فقهی، رئیس زاده، محمد، پیوند اعضا، از مباحث جدید فقهی مرتبط با

علم پزشکی

<http://www.mozooshenasi.ir/index.php/content-e-manager/mouse/article-mosoee/item/828-pevande-aza-jadjd>

پایگاه اینترنتی موسسه موضوع شناسی احکام فقهی، رحمانی، محمد، نگاهی به مبانی فقهی پیوند اعضا در فتاوی مقام معظم رهبری «مدظله العالی»

<http://www.mozooshenasi.ir/index.php/content-e-manager/mouse/article-mosoee/item/826-mabani-peyvand-aza>

پایگاه اینترنتی موسسه موضوع شناسی احکام فقهی، محمد خان هندی، وصی، پیوند اعضا از دیدگاه شیعه و مذاهب اربعه

<http://www.mozooshenasi.ir/index.php/content-e-manager/mouse/article-mosoee/item/829-pevande-aza-shieh>

پایگاه اینترنتی موسسه موضوع شناسی احکام فقهی، میرهاشمی، سرور، مبانی مشروعیت پیوند اعضا

<http://www.mozooshenasi.ir/index.php/content-e-manager/mouse/article-mosoee/item/825-mabani-mashrooeyat>

پایگاه اینترنتی اهدای عضو و اهدای زندگی

<http://ehda.ir/StaticPages/ViewPages/StaticPageView.aspx?ID=24>

